

KAYIP İŞÇİ KADINLAR

Kayıtdışı çalışmaya dair bir alan araştırması

BELKIS KÜMBETOĞLU

İNCİ USER

AYLİN AKPINAR

BİLİM ve SANAT YAKFI KÜTÜPHANESİ	
DEMİRBAŞ NO:	079751
TASNİF NO:	331.40956/KÜM

BİLİM ve SANAT YAKFI KÜTÜPHANESİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
1. BÖLÜM	
TÜRKİYE'DE KADIN İSTİHDAMI VE KAYITDIŞILIK	13
1.1 İşgücü Piyasalarındaki Esneklik Dönüşümü Kadın İşçileri Nasıl Etkiliyor?	20
1.2 Niçin Böyle Bir Araştırma?	24
1.3. Türkiye'de Kadınların İş Gücüne Katılımı ve İstihdamı	31
1.4 Kadın İstihdamı ve AB Ülkelerinde Durum	34
2. BÖLÜM	
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	35
Alan Araştırması	35
2.1. İl Bazında Ön Araştırma Bulguları	35
2.2. Alan Araştırması Öncesi Mülakatçı Eğitimi	36
2.3. Örneklem ve Veri Oluşturma Araçları	37
2.4. Alan Araştırmasında Karşılaşılan Güçlükler, Sınırlılıklar ve Destekler	38
2.5. Veri Analizi	38
2.6. Araştırma Etiği	39
3. BÖLÜM	
KAYITDIŞI ÇALIŞMA	41
3.1. İşe Giriş	41
'Formaliteden Sözleşme'	41
3.2. İlk İş	43
3.3. İşlerin Bulunuşu	45
3.4. Çalışma Deneyimi	46
3.4.1. Tekstil Sektöründe Çalışmak	47
3.4.1.2. Belirsiz İş Tanımı	50
3.4.1.3 Çalışma Saatleri	52
3.4.1.4. Ücret-Maaş	56
3.4.2. Gıda Sektöründe Çalışmak	59

3.4.3. Hizmet Sektöründe Çalışmak	68
3.5. Kayıtsız, Güvencesiz, Sigortasız Çalıştırılan Kadın İşçiler	81
'Kayıp İşçiler'	81
3.6. Sigortalı Olmak	83
'Hak Çiğneniyo'	83
3.7. Sigortasızlık Tercihi	86
3.8. Sigortasızlık	90
3.9. Sigortaya İlişkin İşveren Tutumu	93
3.10. İş Müfettişleri Geldiğinde	97
3.11. Örgütsüzlük	104
Sendika Nasıl Bir Kuruluş? 'Sendika sensindir aslında'	104
3.12. Sendikada Aktif Rol Alan Kadın İşçiler	120
3.13. Haklar, Hakların Talebi, Hakların Savunulması	125
'Haklarım çiğneniyor olsa da ben çalışıyorum'	125
3.14. Hakların Verilmemesi	133

4. BÖLÜM

GÖÇ VE ÇALIŞMA	139
----------------------	-----

5. BÖLÜM

KÜÇÜK YAŞTA ÇALIŞMA	145
5.1. Bir Şiddet Tablosu: Küçük Yaşta Çalışma Yaşamına Başlamak	145
5.2. Türkiye'de Çocuk İşçiliği	146
5.3. Şiddet, Ekonomik Şiddet ve Çocuk İşçiliği	147
5.4. Araştırmanın Çocuk Yaşta Çalışmaya İlişkin Bulguları	150
5.5. Tarımda Çocuk İşçiliği	151
5.6. Öğrencilikte Geçici İşlerde Çalışma	152
5.7. Çalışmak İçin Eğitimlerini Yarıda Bırakmak Zorunda Kalan Kız Çocuklar ...	153
5.8. İşe Yerleşme	156
5.9. Çalışma Koşullarının Ağırlığı ve Denetimsizlik	158
5.10. Ortacı Kızlar	160
5.11. Çocuk ve Gençlerin Sosyal Etkinliklerinin Karşısında Bir Engel Olarak Çalışma	162
5.12. Ücrete İlişkin Adaletsizlikler	163
5.13. Kazancın Kullanımı	163
5.14. İşyerinde Baskı, Şiddet ve Taciz	164
5.15. Çalışan Çocukların Sağlık Riskleri	165

5.16. Küçük Yaşta Çalışmaya Başlayan, Küçük Yaşta Evlenen Kızlar	169
5.17. Cinsiyetçiliğin İçselleştirilmesi ve Şiddeti Yeniden Üretmek	170
5.18. Hak Bilinci.....	172

6. BÖLÜM

ÇALIŞMA KOŞULLARI	173
6.1. Kadınlar Hangi Ortam ve Koşullarda Çalıştırılıyorlar?	173
6.1.1. Kayıtdışı Çalışan Kadın İşçilerin Çalışma Ortamları	173
6.2. Kayıtdışı Çalışan Kadınların Çalışma Koşulları	177
6.2.1. İşin Ağırlığı ve Yorgunluk.....	177
6.2.2. Çalışma Saatleri, Olağan İzinler ve Mazeret İzinleri	180
6.2.3. Belirsiz İş Tanımları	185
6.2.4. Kurallar	187
6.2.5. Beslenme ve Özel Koşullar	188
6.2.6. Ulaşım ve Servisler.....	190
6.2.7. "İkinci Vardiya"	191
6.3. İşyeri İlişkilerinin Niteliği.....	192
6.3.1. İşyerinde Arkadaşlık ve Dayanışma	196
6.3.2. İşyerinde Taciz	196
6.3.3. Kadınlar Haksızlıklara Karşı Neden Direnmiyor?	199

7. BÖLÜM

KAYITDIŞI ÇALIŞMA VE SAĞLIK	201
7.1. Çalışma ve Sağlık.....	201
7.1.1. Sağlık Nedir?	202
7.2. Yasalar, Sendikalar ve Kadın Sağlığı	203
7.3. İş Sağlığı Araştırmaları ve Kadın İşçiler.....	203
7.4. İş Hastalıkları ve İş Kazaları	205
7.5. Kayıtdışı Çalışan Kadın İşçilerin Sağlık Koşulları ve Sorunları	209
7.5.1. Çalışma Ortamları, Çalışma Koşulları ve İşyeri İlişkileri	210
7.6. Katılımcıların Sağlık Tanımları	210
Tanım: Ağrı ya da Hastalık Hissetmemek, İşlevlerini Sürdürebilmek, Neşeli Olmak	210
Tanım: Hastalığın Olmaması ve Çok Değerli Bir Şeye Sahip Olmak ya da 'Herşeyin Başı Sağlık!'	211
Tanım: Paran Varsa, Sağlıklısın	212
Tanım: Kişisel Sorumluluk	212
Tanım: Sağlık Bir Hak (mı)dır?	213

Tanım: Ruh ve Beden	213
Sağlığı Tanımlayamamak	213
7.7. Katılımcıların Araştırma Esnasındaki Sağlık Algıları.....	213
7.7.1. Ruhsal Sorunları Olan Kadın İşçiler.....	215
7.8. İşe Bağlı Sağlık Yakınmaları	216
7.9. İş Hastalıkları.....	218
Ağrı	218
Ortam.....	218
Stres ve Yorgunluk	219
Argodan Esinlenmiş Bir Tanım: "İşin Hastası Olmak"	219
Hastalık Nedeni Olarak Çok Çalışma	220
7.10. Katılımcıların İş Hastalığı Olarak Tanımladıkları Deneyimleri.....	221
Ağrılı Rahatsızlıklar.....	221
İşyerinin Fiziksel Koşullarından Kaynaklanan Rahatsızlıklar	221
İşin Stresinden Kaynaklanan Rahatsızlıklar.....	223
7.11. Katılımcıların Tanık Oldukları İş Hastalığı Deneyimleri.....	223
7.12. İşin Yarattığı Sağlık Riskleri ve Bunlara İlişkin Hakların Bilgisi.....	224
7.13. İş Kazaları	225
Katılımcıların İş Kazası Tanımları	225
Dikkatsizlik Meselesi: İşçi mi Dikkat Etmeli, İşveren mi?	227
7.13.1. Katılımcıların Yaşamış Oldukları Kazalar	229
7.13.2. Katılımcıların Tanık Olmuş Oldukları Kazalar	231
7.14. İşverenlerin İşçi Sağlığına İlişkin Tutumları	233
7.14.1. Çalışırken Sağlık Sorunları Nedeniyle İzin Almak.....	233
7.15. İşçi Kadınların Üreme Sağlığı.....	235
7.16. İşçi Kadınların Ruh Sağlığı	237
7.17. Sigortasızlık – Sağlıksızlık.....	237

8. BÖLÜM

ÇALIŞMA YAŞAMI VE AİLE	239
8.1. Annelik ve Çalışma.....	240
8.2. Çalışmak: Eşlerin, Akrabaların ve Çevrenin Tutumu	243
8.3. İnsana Yakışan İş	247
8.4. Hasta ve Yaşlı Bakımı	251

9. BÖLÜM

ÇALIŞMANIN ANLAMI VE KADINLARIN GÜÇLENMESİ	257
En Temel Güvence	259
9.1. Çalışmanın Anlamı ve Değeri.....	262
9.2. Karşılıksız Çalışma.....	274

10. BÖLÜM

ODAK GRUP TARTIŞMA BULGULARI	277
---	-----

11. BÖLÜM

SONUÇ	295
KAYNAKÇA	303
EKLER	311
EK-1: GÖRÜŞME REHBER FORMU	311
Kadın ve İstihdam: Değişen Koşullar, Değişmeyen Eğilimler: Tekstil, Gıda ve Hizmet Sektörlerinde İş Güvencesi ve Sosyal Koruması Olmadan Çalışan Kadın İşçiler	311
I. Sosyodemografik bilgiler	311
II. Çalışma Hayatına İlişkin Sorular	311
II.A. Çalışma Yaşamı.....	311
II. B. Çalışma Koşulları.....	312
II.C. İşyeri İlişkileri ve İşyeri Kuralları	314
II.D. Sağlık.....	314
II.E. Sosyal güvenlik	316
II.F. Sendika	317
II.G. Çalışma Yaşamına İlişkin Değerlendirmeler	317
II.H. Yaşam Koşulları	319
II.I. Geçim Koşulları	320
II.İ. Yaşama ve Geleceğe İlişkin Düşünceler	320
EK-2: ARAŞTIRMA KATILIMCILARININ DEMOGRAFİK BİLGİLERİ	321